

Za profesorem Dušanem Jeřábkem

Když jsem se zamýšlel v roce 1997 nad osobností a dílem profesora Dušana Jeřábka u příležitosti jeho pětasedmdesátin, citoval jsem závěr jeho vzpomínkové knihy *Brněnská romance*, která právě v tomto roce vyšla a v níž zachycuje období od konce dvacátých do konce čtyřicátých let 20. století, tedy do doby, kdy dokončil vysokoškolská studia na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Píše tam: „*A já stojím nad městem, pode mnou Petrov, Špilberk a Žlutý kopec. Po mé pravé ruce svažuje se zed' směrem k ulici Videňské. Za tou zdí leží ti, kteří mi byli v životě nejdražší. Ale lítost – ne, lítost a smutek si nepřipouštím. To město, nad kterým se tyčí věže katedrály, vzalo mi mnoho – ale ještě více mi dalo. A snad jsem mu něco málo, docela maličko dal i já.*“ Už tehdy jsem napsal, že profesor Jeřábek dal hodně nejen městu Brnu, ale i celé české literární a divadelní historii a kritice. Tenkrát jsem také vyslovil naději, že v dalším pokračování svých vzpomínek zachytí a přiblíží život druhé poloviny dvacátého století v městě Brně, podá i portréty osobností působících v té době na filozofické fakultě a přiblíží okolnosti vzniku svých četných vědeckých prací. Tato naděje však už splněna nebude. Profesor PhDr. Dušan Jeřábek, DrSc., v pátek 18. června 2004 zemřel.

Dušan Jeřábek se narodil 14. března 1922 v Brně v rodině s bohatou kulturní tradicí: otec Čestmír Jeřábek i dědeček Viktor Kamil Jeřábek byli spisovatelé, ale rodinná kulturní tradice sahala hluboko do minulosti. To jistě ovlivnilo volbu jeho studia – rozhodl se pro češtinu a filozofii na brněnské filozofické fakultě. Studia absolvoval v roce 1949, kdy dosáhl také titulu PhDr. Po získání hodnosti kandidáta filologických věd (1957) byl v roce 1960 jmenován docentem a v roce 1966 profesorem. Doktorem věd (DrSc.) se stal roku 1987. V letech 1965–1966 byl proděkanem, 1966–1969 děkanem filozofické fakulty.

Vědecká činnost prof. Jeřábka byla zaměřena na literární i divadelní historii

a kritiku, působil však také v oblasti publicistiky.

Jako literární historik se zajímal o celou novou českou literaturu, plně se však soustředil na literaturu 19. století a zde především na družinu májovou a na období národního obrození. Problematika obrozené doby je náplní monografie *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček v letech bachovské reakce* (1979), z obrozených osobností se zaměřil i na Josefa Dobrovského, F. M. Klácela, K. H. Máchu aj. Družině májové věnoval pozornost v monografii *Vítězslav Hálek a jeho úloha ve vývoji české literární kritiky 19. století* (1959), v publikaci *O národní literaturu (Z úvah a polemik doby májovců a lumírovců)*, 1990, ale také v řadě dalších studií o Hálkovi, Nerudovi, Světlé. Ve všech případech jde o práce vycházející z důkladného studia materiálu (včetně archivních dokumentů a korespondence), z něhož jsou pak vyvozovány nové poznatky, nalézány nové pohledy na náš literární vývoj a ukázány nové souvislosti.

Studie o literatuře 20. století se často týkají moravských spisovatelů anebo spisovatelů působících na Moravě (Viktor Kamil Jeřábek, Josef Merhaut, S. K. Neumann, Rudolf Těsnohlídek, Bedřich Václavek).

Stati z celého vývojového období české literatury jsou zahrnuty do knižního souboru *Tradice a osobnosti* (1988). Nejdůležitějšími zdroji tradic české literatury 19. století, základními ideovými úkoly a společenskými cíli je podle D. Jeřábka „*svoboda myšlení a přesvědčení, právo na národní sebeurčení a konečně snaha o dosažení sociální spravedlnosti*“ (str. 6).

Pohled na rozsáhlou vědeckou činnost Dušana Jeřábka je třeba ještě doplnit studii o Arnu Novákovi, o němž psal i v době, kdy byl tento významný literární historik a kritik v nemilosti. Monografii o něm s ukázkami z jeho díla vydal v roce 1997. Výbor ze studií A. Nováka pod titulem *Arne Novák, česká literatura a národní tradice* s rozsáhlým zasvěceným doslovem byl vydán v roce 1995, ačkoliv byl připraven do tisku už koncem let šedesátých.

Profesor Jeřábek zaměřil své úsilí také na výchovu mladé generace jako dlouholetý učitel na filozofické fakultě. Působil zde až do

konce svého života a předával studentům své vědomosti, zkušenosti, učil je lásce k české literatuře a odpovědnému postoji k práci. Studentům jsou určena skripta o české literatuře devatenáctého století, která sám napsal, i skripta o české literatuře od roku 1945 do poloviny osmdesátých let, která redigoval nebo kterých se zúčastnil také jako autor. Knižně vydaný *Průvodce po dějinách české literatury* (spolu s J. Hrabákem a Z. Tichou) se dočkal několika vydání.

V krátkém zamyšlení nad dílem Dušana Jeřábka nelze postihnout všechno, ale upozorníme ještě na odpovědnou práci ediční, organizační (např. v Literárněvědné společnosti při ČSAV), na účast v redakcích odborných časopisů, na kritiky a referáty v denním tisku, na spolupráci s rozhlasem, na přednášky uskutečněné v rámci Rozhlasové univerzity Svobodné Evropy či na přednášky pro odborníky i širokou veřejnost.

Profesor Dušan Jeřábek svým vědeckým dílem podstatně obohatil naši literární vědu. Výsledky své činnosti, záplem, s jakým promlouval o české literatuře, odpovědným přístupem k odborné práci, která musí vycházet z důkladné znalosti materiálu, i svými lidskými vlastnostmi, kterými působil na své kolegy i žáky, bude ještě dlouho ovlivňovat práci badatelů působících v oblasti české literatury.

V. VÁLEK

Vzpomínka na zesnulého Vladimíra Čermáka

Dne 28. července 2004 se akademická, právnická a další široká veřejnost naposledy rozloučila s prof. Vladimírem Čermákem, emeritním profesorem Masarykovy univerzity, zakladatelem a prvním vedoucím katedry politologie na FF MU a bývalým soudcem Ústavního soudu ČR. Profesor Čermák byl mimořádnou osobností, která neopakovatelným a nesmazatelným způsobem zasáhla do českého společenského, politického a vědeckého života, ač se mu za života nedostalo docenění a věhlasu, jež by si člověk takových kvalit obecně lidských, mravních i odborných jistě zaslouhoval.

Vladimír Čermák byl jedním z nejnvýraznějších českých politických myslitelů 20. století i přes to, že své dílo a svou činnost vědeckou a pedagogickou na poli politické filozofie mohl plně rozvinout až na sklonku svého života, v poslední dekádě 20. století. Století, v němž byl světem svědkem skutečné renesance demokracie a humanismu, svědkem jejich dekadence, eroze a destrukce totalitními systémy a nových pokusů o navrácení svobody jednotlivci a dosahování opravdové „vlády lidu, lidem a pro lid“.

Jakoby se v „životním projektu“ Vladimíra Čermáka odrážela tato změť historických událostí, které jej jako příslušníka malého národa uprostřed evropského dění (V. Čermák se narodil v roce 1929 v malé obci na Vyškovsku, celý život prožil v Brně) zasáhly velmi citelně, přitom mu však snad právě ony otevřely cestu k politické filozofii a k vytvoření komplexního a současně svébytného filozofického názoru, který prezentoval v rozsáhlé pentalogii *Otázka demokracie* (Demokracie a totalitarismus, Člověk, Společnost a stát, Hodnoty, normy a instituce, Funkce demokracie). A snad také proto byl tolik fascinován antickou filozofií a dramatem, Platónovými úvahami o polis, neustálým hledáním a nekonečnou aproximací k ideálnímu politickému uspořádání, kde se snoubí svoboda jednotlivce a řád celku v harmonické jednotě.

Profesor Čermák působil v 50. a 60. letech v justici, po ústřích a perzekuci, jichž se mu ze strany státní moci dostávalo, odešel v době normalizace na vlastní žádost a až do roku 1989 působil jako podnikový právník. Přitom doma v ústraní tehdejšího pseudospolečenského a politického života studoval a tvořil originální dílo zabývající se politickou filozofií, které nemá v českém prostředí obdoby. Po roce 1989 se začal věnovat přednáškové činnosti, zakládal katedru politologie na FF MU, kde posléze působil jako pedagog a člen vědecké rady, v roce 1993 byl prezidentem republiky jmenován soudcem prvního Ústavního soudu ČR, na němž působil až do roku 2003.

Přesto se jeho práce jak vědecká, tak praktická ve funkci ústavního soudce nesetkala v české veřejnosti s takovým ohlasem,